

The Ruin of Athens, op. 113- by L.V. Beethoven

Turkish March

חורבות אתונה – מאת ל.ו. בטהובן

המארש הטורקי

רקע ליצירה:

היצירה "חורבות אתונה" נכתבה על-ידי בטהובן (1770-1827) ב-1811, בעת שהותו של בטהובן בבית מרפא בטפליץ (עיירת קיט בציכיה), בעקבות מחלה נוספת שתקפה אותו באותם ימים. היצירה נכתבה בעבור הפקת תיאטרון, לפי המחזה של אוגוסט קוסובו, המחזאי הגרמני. מחזה זה, בנוסף למחזה "המלך סטפן", שגם לו בטהובן כתב את המוזיקה, נועדו לפתיחת התיאטרון ההונגרי בפסט. בטהובן, שכבר היה מלחין ידוע ומבוקש בתחילת המאה ה-19, נדרש לקצב הזמנות גדול, ועל אף משבר יצירתי שתקף אותו בשנים שקדמו לכתיבת היצירה, הוא הצליח להשלים אותה בקלות.

מכלל הקטעים המוזיקאליים שהוא כתב ל"חורבות אתונה" (בחלקם גם שולבו מקהלה וזמרים), נותרו האוברטורה והקטע הקצר והמוכר – "המארש הטורקי". בדומה למוצרט (שגם הוא חיבר מארש טורקי כיצירה לפסנתר), וכחלק מהמגמה האירופית של אותה עת בה הוקסמו רבים מהאקזוטיות של התרבויות הזרות, גם בטהובן מצא עצמו משתעשע במוזיקה עממית מסוגים שונים, לרבות זו שהושמעה בידי התזמורות הצבאיות מטורקיה. האוברטורה והמארש מבוצעים לרוב בנפרד, מאחר ואופיים שונה לחלוטין, ואין בניהן חיבור אורגני.

יצירה זו חוברה כרונולוגית בלב חייו של בטהובן ובלב התקופה הסוערת ביותר שלו. בין 1802 ל-1815 הוא חיבר את יצירותיו הגדולות כמו הסימפוניות מהשלישית ועד השמינית, האופרה פידליו, רביעיות רזומבסקי, שלישיית הארכידוקס, הסונטות הגדולות (האפסיונטה ווולשטיין) ואחרות. באותם ימים הוא גם עבר תהפוכות אישיות רבות, מצב בריאותו ושמיעתו הוחמר, והוא היה עסוק בפרשיות אהבה סוערות. המארש כביכול אינו משקף את לב הסערה שחווה בטהובן באותם ימים. מדובר ביצירה שהיא למעשה מעין "מעברון" קטן וקצר, וקשה לתפוס שבמקביל לכתיבת יצירה זו הוא גם כתב את הסימפוניה השביעית המורכבת ומלאת העומקים.

המנגינה של "המארש הטורקי" נלקחה מתוך יצירה אחרת שבטהובן חיבר לפסנתר סולו ב-1809 - "6 וריאציות על נושא מקורי". כאמור, הוא שב והשתמש באותו נושא שנתיים לאחר מכן עם כתיבת "חורבות אתונה".

ניתוח מבנה היצירה והנושאים העיקריים:

מבנה המארש הוא פשוט ביותר, כמו גם סידור המוטיבים והמשפטים המוזיקאליים ביצירה זו. ניתן לזהות שני חלקים תמטיים עיקריים (A - B ועם קודה מסיימת). המשקל הוא זוגי (2/4) מהיר (vivace), ונדמה שבטהובן כאילו ביקש ליצור אפקט אקוסטי של תזמורת צבאית הבאה מרחוק, מתקרבת, ולבסוף מתרחקת. הדינמיקה צומחת מפיאניסימו בתחילת היצירה, מתעצמת לפורטיסימו ושוב לפיאניסימו בתום הקודה. בחלק הראשון (A) נשמעים שני מוטיבים עיקריים שמתחלפים ביניהם לסירוגין במהירות. בפעם הראשונה הם מנוגנים בקול שקט, ובפעם השנייה עת התזמורת הצבאית "מתקרבת", המוטיבים נשמעים בתזמור מלא ובפורטיסימו. האפיון המרכזי של המוטיב הוא הדגשים החזקים הנשמעים בתחילת המוטיב ובתזמור אוניסון:

The image shows a musical score for the first section of the piece, marked "Vivace". It consists of five staves. The top staff is the melody, followed by two staves of woodwinds (flute and clarinet), and two staves of strings (violin and viola). The score is in 2/4 time and starts with a piano (pp) dynamic. The melody is characterized by a rhythmic pattern of eighth notes and quarter notes, with a tenuto (ten.) marking indicating a sustained note. The woodwinds and strings provide harmonic support with similar rhythmic patterns.

המשפטים המוזיקאליים, הן בחלק הראשון של היצירה והן בחלקה השני, מסודרים להפליא: המשפט המוזיקאלי הראשון בנוי מ-8 תיבות סימטריות המחולקות לשני משפטים קצרים של 4+4. המשפט המוזיקאלי השני, הוא קצר יותר ובנוי מ-4 תיבות בלבד ומשמש למעשה כמעבר לקראת חזרתו של המשפט הראשון:

The image shows a musical score for the second section of the piece, marked "cresc. poco a poco" and "ten.". It consists of five staves. The top staff is the melody, followed by two staves of woodwinds (flute and clarinet), and two staves of strings (violin and viola). The score is in 2/4 time and starts with a piano (pp) dynamic. The melody is characterized by a rhythmic pattern of eighth notes and quarter notes, with a tenuto (ten.) marking indicating a sustained note. The woodwinds and strings provide harmonic support with similar rhythmic patterns. The score is marked with "cresc. poco a poco" indicating a gradual increase in volume.

בחלקה השני של היצירה (B) נשמע חומר תמטי חדש, הדומה ברוחו לחלק הראשון (אין מדובר בחלק ניגודי), אך המשפטים קצרים יותר, ובני 6 תיבות בלבד (שאף הם מחולקים ל-3+3). אנו שוב שומעים את אותם דגשים ריתמיים חזקים, ובמיוחד בחלקו השני של המשפט המוזיקאלי. המנגינה מופיעה ראשית בכלי הנשיפה (בדיוק כמו בפתיחת היצירה), ולאחר מכן המשפט המוזיקאלי חוזר פעם שניה בכלי הקשת:

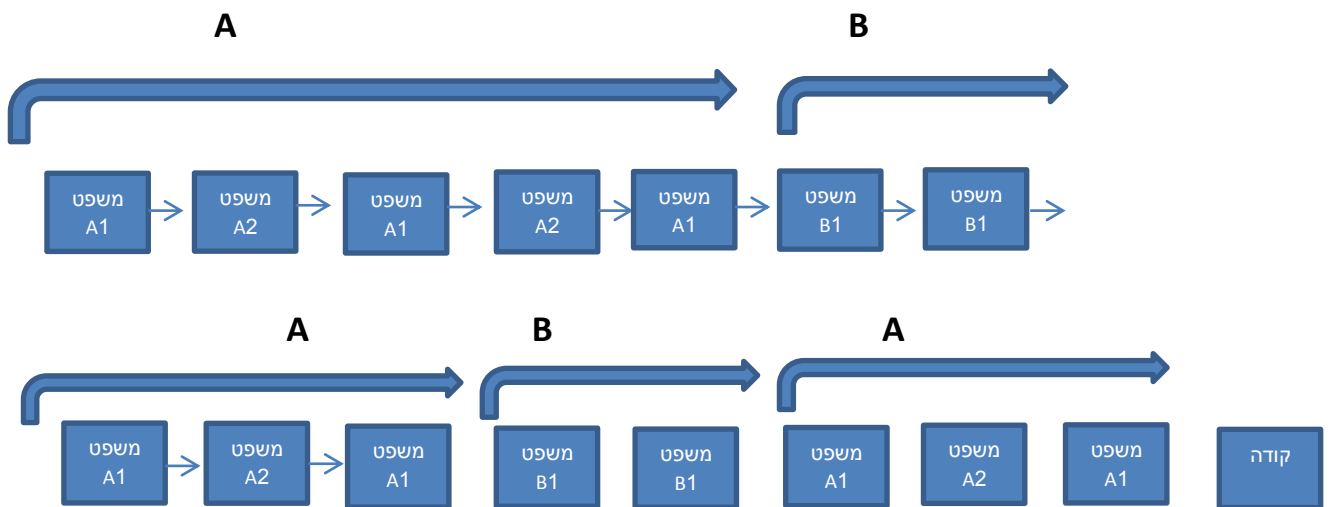
The image shows a musical score for strings, consisting of five staves. The score is divided into three measures. The first measure starts with a piano (*p*) dynamic. The second measure starts with a forte (*f*) dynamic. The third measure starts with a *più forte* dynamic and ends with a fortissimo (*ff*) dynamic. The notation includes various rhythmic patterns and articulation marks.

לאחר תום חלק B יחזור שוב חלק A באופן מדויק, עם חזרה בהמשך של שני החלקים. בקודה תתרחש דעיכה מהירה של המרכיבים המוזיקאליים השונים עד לסיימה של היצירה.

הצעות לפעילות:

בהאזנה ליצירה זו ניתן לזהות מיד את רוח מקצב המארש, ולמעלה מכך, שאין מדובר במארש "רגיל", אלא במארש בעל רוח מיוחדת ושונה. ניתן במקביל להקשיב למארש הטורקי של מוצרט, ולנסות לחשוב על הדומה והשונה שבין היצירות (על אף שעל פניו אין קשר תמטי, מבני או רעיוני).

נוכל לעקוב יחד עם התלמידים אחר מבנה היצירה של בטהובן, תוך הקפדה על **האזנה למשפטים המוזיקאליים** המופיעים בחלקים השונים של היצירה. להלן מבנה היצירה:

כדאי שהתלמידים יגיעו לדיאגרמה הזו בכוחות עצמם, תוך כך שהם מאזינים ומזהים את סיומי המשפטים המוזיקאליים בדרכי הוראה שונות.

בהאזנות שניה ושלישית ניתן לפתח את הפעילות בכיתה ולעסוק בהיבט התמטי והמבני של היצירה. ניתן לעשות זאת באמצעות "משחק בחיילים", תוך צעידה למשמע היצירה. כדי להפיך בפעילות עניין ואתגר, ניתן להקדים לה שלב - **למחוא כף או לטפוח על הירכיים בהתאם לדגשים הבאים**:

חלק A:

Musical score for Part A, measures 1-24. The score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. It consists of three staves of music. The first staff starts at measure 1, the second at measure 11, and the third at measure 21. The music features a melodic line with various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several accents (^) placed above notes throughout the piece.

הדגשים בחלק B יהיו בהתאם לדגשי התזמורת:

Musical score for Part B, measures 25-32. The score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. It consists of five staves of music. The first staff has blue arrows pointing down to specific notes. The score includes dynamic markings such as *p*, *f*, *piu forte*, and *ff*. There are also accents (^) placed above notes.

כדאי לגוון באופן ייצוג הדגשים בהתאם למבנה היצירה. למשל - בחלק A נמחא כף ובחלק B נטפח על הירכיים. ניתן להוסיף על כך, ואף להדגיש את חילופי המשפטים המוזיקאליים. בחלק A למשל, נמחא כפיים במשפט המוזיקאלי הראשון ונטפח על גב היד במשפט השני. עומדים לרשותכם **קבצי תרגול בשתי מהירויות** (כולל הדגשים המסומנים), כך שתוכלו להשתמש בהם לטובת הפעילות.

פעילות במרחב:

בהתאם לאותו רעיון ניתן **לצעוד על קו מעגל**, כשדגשי הצעדים יותאמו לשלבי הלמידה הקודמים. כדאי לשים לב שהדגשים בחלק A מזכירים את ההליכה הצבאית המסורתית (שמאל...ימין...שמאל-ימין-שמאל). בחלק B נצעד לתוך המעגל קדימה ואחורנית בהתאם לדגשים (שלושה צעדים גדולים ושישה קטנים). ניתן לקיים את אותה פעילות באופן חופשי במרחב או בזוגות.

תזמור :

בעזרת כלי הקשה נחזור על **אותם דגשים שסומנו**. כדאי לחלק לשתי קבוצות עם כלים שונים, ובכך להבדיל בין המשפטים המוזיקאליים או בין החלקים השונים של היצירה.

נגינה בחליליות, מטלפונים או פעמונים מלודיים :

לפניכם רק חלק A של היצירה. לשם הנגינה היצירה הועברה מסולם סי במול מז'ור לדו מז'ור לנוחיותכם. מצורפים גם **קבצי תרגול** מתאימים. הדגשים הכתובים מעל צלילי המנגינה הן הצעה לנגינת המטלופון או הפעמון המלודי.

Turkish March

The image shows a musical score for a piece titled "Turkish March". The score is written in treble clef with a 2/4 time signature. It consists of three staves of music. The first staff contains measures 1 through 9. The second staff starts at measure 10 and continues to measure 19. The third staff starts at measure 20 and ends with a double bar line. Above several notes in the score, there are small upward-pointing triangles (^) indicating accents. The melody is rhythmic and characteristic of a march.